

**DAMAZLIQ HEYVANLARIN SAXLANMASI
VƏ YEMLƏNDİRİLMƏSİNƏ DAİR
TÖVSIYƏLƏR**

BAKI-2015

Yem norması nədir

Yem norması – heyvanların sağlam saxlanılmasını və yüksək məhsuldarlıqlarını təmin etmək üçün zəruri qida maddələrinin miqdarıdır.

Yem payı nədir

Yem payı heyvanların fizioloji və təsərrüfatın xüsusiyyətindən asılı olaraq, qidalı maddələrə tələbatına görə yem norması, yemlərin qidalılığı, enerjisi və tərkibi əsasında hazırlanan sutkalıq yemin miqdarıdır. Quru maddənin həcmi və tərkibinə görə yem rasionu heyvanın həzm aparatının tutumuna uyğun olmalıdır.

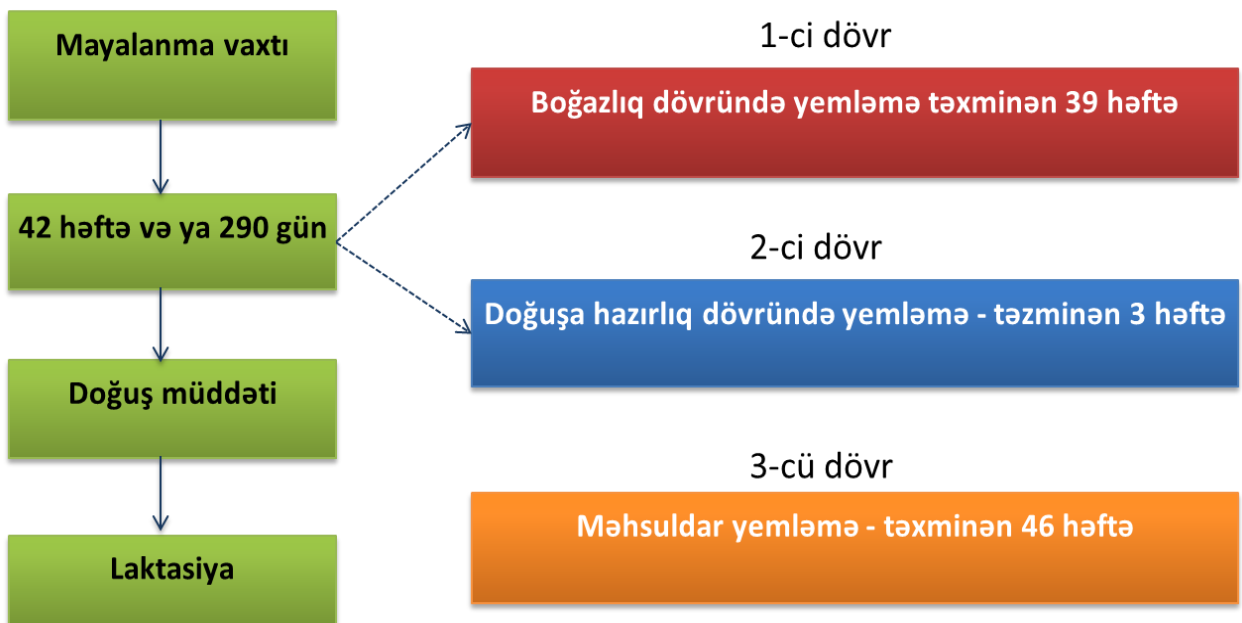

Yemlərin verilməsi ardıcılığı

Qüvvəli yemlər inəklərə sağımdan qabaq verilməlidir. Sağıldıqdan sonra qaba yemlərlə və ondan sonra isə sulu-şirəli yemlərlə yemləndirilməlidir. Qaba və sulu-şirəli yemlərin qarışdırılıb yedizdirilməsi, yemlərdən səmərəli istifadə olunmasına şərait yaradır. Qüvvəli yemlər (qarışıq yemlər və arpa yarması) vedrədə isti suda horra şəklinə salındıqdan sonra yedizdirilməlidir.

Heyvanlara xidmət üçün qrafikin tərtib edilməsi çox vacibdir.

Balanın ana bətnində inkişafının əsas mərhələsində boğaz heyvanların yemləndirilməsi, qulluq rejimi və doğuşun müddəti bu qrafikə görə təyin edilir.

Düylərin boğazlıq dövründə yemlənməsi

1-ci dövr cütləşmə vaxtından başlayaraq doğuşa 3 həftə qalmış dövrü əhatə edir.

Qida maddələrinə tələbat əsasən keyfiyyətli otun hesabına ödənilir. Yemin normadan artıq verilməsi və ya həddən artıq qarğıdalı silosundan istifadə olunması kökəlməyə gətirib çıxarır ki, bu qətiyyənl yol verilməzdir.

Düylərə verilən əsas yem növləri

Yayda

- Heyvanlar bütün günü OTLAQDA doyana qədər otlamalı və onlara əlavə olaraq 2 kq-a qədər quru ot verilməlidir.
- Günortaya qədər OTLAQDA, günün 2-ci yarısında isə tövlədə və ya talvar altında zülalla zəngin olan YAŞIL YEM və yaxud yaxşı SİLOS və 1-2 kq-a qədər QURU ot verilməlidir.

Qışda

- Yaşıl yem (xəşil), qarğıdalı SİLOSU və 2 kq0a qədər QURU OTLA yemləndirilməlidir.

Düylərin yalnız qarğıdalı silosu ilə yemləndirilməsi yol verilməzdir.

Bu mərhələdə QÜVVƏLİ YEMLƏ yemləmək lazım deyil.

Gündəlik MİNERAL ƏLAVƏLƏR: 50-100 qram mineral maddələr qarışığı+50 qram duz.

DUZ=Yem payına yalamaq üçün daş duz əlavə olunmalıdır.

İÇMƏLİ SU – daim təmiz və kifayət qədər olmalıdır.

Yemlərin düzgün seçildiyini və tələbatı ödədiyini aşağıdakı göstəricilər müəyyən edir.

- Böyümə mərhələsində olan düylərin normal inkişafı üçün onların gündəlik çəki artımı 750 qram olmalıdır. Boğaz düylərin 24 aylığında diri çəkisi 600 kq, düylərin 30 aylığında doğuş vaxtı diri çəkisi 680-700 kq olmalıdır. Düylərin köklük dərəcəsi normal damazlıq kondisiyasına uyğun olmamalıdır. Heyvanın arıq olması, yem payında qida maddələrinin artırılmasını və əsas yemin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına ehtiyacın olduğunu göstərir. Köklük isə yem payında qida maddələrinin yoxluğunu göstərir və qarışıq yemin azaldılmasını tələb edir. Heyvan doğuş vaxtı yüksək köklük dərəcəsində olduqda zəifləyir, maddələr mübadiləsi pozuluq, balavermənin azalması ilə yanaşı məhsuldarlıq da azalır.

- Düyələrin daimi yaxşı iştahı olmalıdır.
- Heyvanlar müntəzəm nəcis ifraz etməli və nəcisin keyfiyyəti normaya uyğun olmalıdır.
- Onlar xarici amillərə reaksiya verməli və çevik hərəkətlər etməlidirlər.

2-ci dövr – Buzovun doğulmasından 3 həftə əvvəlki dövrü əhatə edir.

Boğazlığı normal keçirən düyələr üçün qida maddələrinə olan tələbat aşağıdakılara əsaslanır.

- Buzovun daha tez böyüməsi
- Əsas yemin miqdarının azaldılması, ana bətnində olan balanın normal inkişafı üçün yemin həzməediciliyinin artmasına təsir göstərir.
- Laktasiya ilə əlaqədar yelin toxunmasının quruluşunun dəyişməsi.
- Qarışıq yemlə yemləməyə uyğunlaşma.

Əsas yemlə yemlədikdə boğazlığın 1-ci dövründəki qaydalara riayət olunur.

Quru otun miqdarı gündə 3-4 kq-a qədər artırılır.

Qarışıq yemlə yemləmə aşağıdakı qaydada olmalıdır.

Yem payında yemlərin əsası quru ot, qarışıq otların silosu, qarğıdalı silosu, çuğundur və s.-dən ibarət olduqda qarışıq yemin tərkibi 75 faizi taxıldan, 25 faizi zülallı yemlərdən (soya, raps, günəbaxan, jımız və ya şrot) ibarət olmalıdır.

Yaşıl yemlə yemlədikdə dənli yemlər vermək kifayətdir. Dənli yemlər əzilməli və ya xırdalanmalıdır.

Hündəlik norma – xırdalanmış dənli yemlər

1-ci həftədə 1-2kq

2-ci həftədə isə 2-3 kq verilməlidir.

Qüvvəli yemin verilməsi:gündə 2 dəfə olmaqla, hər dəfə ən çoxu 1,5 kq.

Qışda və yayda mineral əlavələr boğazlığın 1-ci mərhələsində olduğu kimi verilir.

Boğazlığın axırncı mərhələsində düyələrin mütəmadi hərəkət etməsi çox faydalıdır.

Buzovun ilk dəfə olaraq yemləndirilməsi – xəstəliklərə qarşı dözümlü olmaları və müqavimət göstərmələri üçün buzovların həyatının birinci 2 saatında ana südü ilə qidalanmalıdırlar. Onların içdikləri südün miqdarı 2,5 litrə qədər ola bilər.

Laktasiya dövründə inəklərin yemlənməsi

3-cü dövr – məhsuldarlığa təsir edən yemləmə

prinsipal mülahizələr

İnəklərin yemlənməsi onların gələcəkdə hansı istiqamətdə yetişdiriləcəyi, onlardan sağılacaq südün miqdarı və südün keyfiyyət tərkibinə görə müəyyən edilir.

Südlük inəklərə onların məhsuldarlığına görə daha yüksək tələblər qoyulur. əsas göstərici kimi laktasiya dövründə süddə olan zülalın və yağın miqdarı nəzərə alınır.

1-ci laktasiyada düzgün yemləməklə, tərkibində 4 faiz yağ və 3,4 faiz zülal olduqda, 5000 kq-dan yuxarı süd məhsulları yaxşı göstərici kimi qiymətləndirilir.

2-ci və 3-cü laktasiyalarda məhsuldarlığın 10-20 faiz artacağını proqnozlaşdırmaq olar. Yalnız 3-cü doğuşdan sonra inəklər yetkin sayılır və onların yemə olan tələbatı artmaqla, məhsuldarlığı da artır.

Sağlamlığını və balavermə qabiliyyətini saxlamaqla optimal məhsuldarlıq üçün tələb olunan şərtlər.

- Münasib şərait
- Kövsəyən heyvanların tələbatını ödəyən yemlərin düzgün seçilməsi
- Məhsuldarlığın səviyyəsinə cavab verən qida maddələri ilə təmin edilməsi.

Almaniyanın və Avstriyanın damazlıq malları məhsuldarlıq göstəricilərinə görə yaxşı genetik əsaslara malikdir. Bu, uzun illər ərzində aparılmış seleksiya-damazlıq işlərinin nəticəsində əldə olunmuşdur.

Kövşəyən heyvanların tələbatını ödəyən yemlərin düzgün seçilməsi

Bütün kövşəyən heyvanlara, eyni zamanda yüksək məhsuldar inəklərə xüsusi yem rasionu tələb olunur.

- Dadlı, xoş iyli, tərkibində zərərli maddələr-göbələklər, kif zəhəri, xoşagəlməz mikroblar olmayan yemlər.
- Yemin trəkibi. Yaxşı soluxdurulmuş quru ot və çox xırdalanmış silos. Belə yemlər ağız suyunun əmələ gəlməsinə və onun ifrazına şərait yaradır ki, bu da öz növbəsində iskanbəninin və həzm prosesinin normal fəaliyyətini tənzimləyir.

Kövşəyən heyvanların yem seçiminə olan tələbatının normal ödənilməsinin əlamətləri yaxşı iştah, müntəzəm gövşəmə, sabit məhsuldarlıq və yaxşı formalaşmış nəcisdir.

Yemin tərkibində olan xam sellüozanın miqdarı südün tərkibində yağın miqdarına ciddi təsir göstərir.

Dənli yemlər əzilməli və ya yarma halına salınmalıdır.

Nəcisin keyfiyyəti

Laktasiyanın birinci aylarında normal yemləmə şəraitində nəcis sıyıq olmaqla, yerə düşərkən boşqab formasını almalıdır.

Heyvanın tələbatına cavab verən qida maddələri ilə təminat

Əgər inək yüksək keyfiyyətli əsas yemlərlə doyunca yemlənsə, onun tərkibində olan qida maddələri rasionun tərkibindən asılı olaraq, gündə 10-13 kq süd sağımını təmin etməlidir. Pis keyfiyyətli yemlərlə yemlənen inək gündə 6-8 kq süd verəcəkdir. Hər gün sağılan inəklərə müvafiq qarışıq yem verilməlidir.

Qarışıq yemin tərkibi

Yüksək məhsuldar inəklərə yalnız dənli yemlər vermək olmaz. Bu iskanbədə turşuluğun artmasına səbə olur və nəticədə süddə yağ faizi azalır, dırnaqlar xəstələnir.

Ona görə dən qarışığına 20 faiz xırdalanmış şəkər çuğunduru, 20 faiz qarğıdalı və 10 faiz kəpək əlavə etmək lazımdır.

Yonca otunun çoxluq təşkil etdiyi yem payında zülal tərkibli komponentlər 20 faiz, qarğıdalının üstünlük təşkil etdiyi yem payında isə həmin komponentlər 30 faiz olmalıdır.

1 kq keyfiyyətli qarışıq yem süd istehsalını 2 kq artırır.

Laktasiyanın ilk həftələrində inəklərin yemləndirilməsi

Doğuşdan sonra 2-3 gün müddətində inəyə yem, doğuşa qədər verildiyi miqdarda verilməlidir. İnəyin iştahı və kövsəməsi yaxşı olmalıdır. Qarışıq yem gündə 250 qram miqdarında artırılmalıdır. İnəyə verilən qarışıq yemin miqdarı gündəlik süd məhsuldarlığı ilə müəyyən edilir.

Yüksək keyfiyyətli qarışıq yem aşağıdakı miqdarda verilir:

15 litr süd sağılarkən – gündə 2 dəfə vermək şərti ilə 2 kq,

20 litr süd sağılarkən – gündə 2 dəfə vermək şərti ilə 4 kq,

25 litr süd sağılarkən – gündə 4 dəfə vermək şərti ilə 6 kq,

30 litr süd sağılarkən – gündə 4 dəfə vermək şərti ilə 8 kq.

Süd məhsuldarlığı artdıqca yem payında qüvvəli yemin miqdarı da artırılmalıdır.

Hər dəfə düyələrə verilən qarışıq yemin miqdarı 2 kq-dan artıq ola bilməz. Qarışıq yem 2 kq-dan artıq verilərsə, həzm prosesi pozulur və qara ciyərin xəstələnməsi baş verər.

Çoxlu miqdarda qarışıq yemdən istifadə edərkən, yemləmələrin sayını artırmaq və eyni zamanda qaba yemklərdən istifadə etmək lazımdır.

Kövsəyən heyvanlar qarışıq yemin normadan artıq verilməsinə çox həssasdırlar.

Yemdə zülalın artıq olması qara ciyəre pis təsir göstərir ki, bu da maddələr mübadiləsini pozur, balavermə qabiliyyətini azaldır, dırnaqları xəstələndirir.

Su ilə təminat

Heyvanlara insanların içdikləri təmiz sudan verilməli və həmin suyun temperaturu otaq temperaturuna uyğun olmalıdır. Heyvanlara istədiyi qədər su verilməlidir. Buzlu, donmuş və gölməçə sularından istifadə olunması yol verilməzdir. Qış şəraitində buzovlara suyun qızdırılıb ilıq verilməsi məsləhətdir. Yayda isə heyvanlara yalnız təmiz və sərin su içirdilməlidir. Şor və duzlu suyun verilməsi qadağandır.

Kövşəyən heyvanların su ilə təminatına böyük əhəmiyyət verilir. Gündəlik 30 litr süd verən inək, havanın temperaturu 25 °C-dən yuxarı olduqda, gündə 150 litr su içir.

Avtomatik su qurğularından istifadə etdikdə qurğudan bir inək üçün dəqiqədə 7-12 litr suyun gəlməsi təmin olunmalıdır. Su kəmərinin çuxuru inəyin sifətindən xeyli iri olmalıdır.

Qurutma dövrünə qədər inəklərin yemləndirilməsi

Əsas yem miqdarının dəyişdirilməsi şərti ilə qarışıq yem miqdarı inəyin məhsuldarlığı və köklük dərəcəsi ilə müəyyən edilir. Bu o deməkdir ki, yaxşı genetik əsaslı və yüksək məhsuldar inəklər çox arıqlamamalı, az məhsuldar inəklər isə kökəlməməlidirlər. Qidalı maddələrə təminat elə olmalıdır ki, qurutma dövrünün başlanğıcında inəklər orta köklükdə olsunlar.

Kökəlməyə meyilli heyvanlara qarışıq yem verilməsi dayandırılmalıdır.

İnəklərin qurutma dövründə yemlənməsi

İnəklər üçün qurutma dövrü doğuşa ən azı 6-8 həftə qalmış başlayır. Bu dövrdə buzovun ana bətnində tam formalaşması başa çatır. Axırncı 3 həftədə yelin inkişaf edir.

Qurutma dövrünə hazırlaşarkən yem payında dəyişiklik edilməlidir. Südün əmələ gəlməsinə səbəb olan yemlər, quru otla, tərkibində qida maddələri az olan yemlərlə əvəzlənir. Bir neçə gündən sonra sağım dayandırılır. Yelinin südlə dolması nəticəsində yaranan təzyiqlə südün əmələ gəlməsinin qarşısını alır.

Yelin get-gedə özbaşına qurumağa başlayır. Bütün bunlara baxmayaraq, müşahidə davam etdirilməlidir.

Südü qurudan inəklərin yemləndirilməsi xüsusi peşəkarlıq tələb edir. Birinci 3-4 həftədə qidalı maddələrə tələbat o qədər də çox olmur və onlara gündə 6 kq süd verən inəyin tələbatı qədər yem verilir.

İnəklər bu dövrdə kökəldilməməli və onlara verilən əsas yemlərlə kifayətlənməlidir. İskənbənin yaxşı fəaliyyəti üçün inək doyunca quru ot yeməlidir. Zülal və kalsiumla zəngin yemlər, təzə ot və yonca azaldılmalıdır. 5-8 kq miqdarında qarğıdalı silosu vermək lazımdır. Doğuşa 3 həftə qalmış düyələrə yüksək qidalı yemlər verilməlidir.

Vacib göstərişlər:

Heyvan doğuşdan sonra, birinci cütləşməyə 6 həftədən tez buraxmaq olmaz.

Mayalanmış hər bir heyvanın boğazlığı müayinə edilməlidir.

Boğazlığın 6 ayından başlayaraq ildə 2 dəfə dırmaqlara qulluq edilməlidir.

Körpə buzovların yetişdirilməsi

Buzovlara doğulduqdan sonra 1-ci həftə ərzində aşağıdakı plan əsasında süd içirilməlidir.

1-ci gün – 1,5 – 2 litr

5-ci gün – 4-5 litr

2-ci gün – 2-3 litr

6-cı gün – 5-6 litr

3 –cü gün – 2-3 litr

7-ci gün – 6 litr

4-cü gün – 3-4 litr

Süd 2 dəfəyə, 38° C-də qızdırılıb buzova içirdilməlidir. Gündəlik içirilən südün miqdarı 8 litrdən çox olmamalıdır.

2-ci həftədən başlayaraq buzovlar az miqdarda quru ot və qarışıq yem yeməyə öyrədilməlidir.

3-cü həftədən başlayaraq su içirilir. Dördüncü həftədən başlayaraq buzovlara çox yüksək keyfiyyətli sulu-şirəli yemlər vermək olar.

Südlə yemləmənin müddəti

Buzov quru ot, sulu-şirəli yemlər, gündə 1,5 kq qarışıq yem və su qəbul edərsə, 2 həftə ərzində südün içirilməsi azaldılaraq, get-gedə kəsilir.

Əmmə

Buzaovların bir-birinin əmməsinin qarşısını almaq üçün aşağıdakı tədbirlər nəzərdə tutulmalıdır.

- Buzov özünün süd əmmə refleksini təmin etməsi üçün normal süd buraxma qabiliyyəti olan əmiziklə əmizdirilməlidir
- Buzovların yem axurunda daim yem olmalıdır
- Yemin tərkibində zülal az olarsa buzovlar sidik içməyə başlayırlar. Belə hallara qətiyyən yol verilməməlidir.
- Mineral maddələrin qəbul edilməsi təmin olunmalıdır.

Bala əmizdirilən inəklərin baxılması

İnəklər bala əmizdirdikləri vaxt onların sağlam yelini olmalıdır. İnəyin südünün miqdarı buzovların tələbatını ödəməlidir. İnəklər nisbətən az yem tələb edir və əsasən yaşıl yem, silos və quru otları qidalanırlar. Süddən əlavə buzovlara qarışıq yem verilməlidir. 10-11 aylığında olan danalar get-gedə əsas naxırdan ayrılır.

Ətlik malın kökəldilməsi

Əvvəl cavan malın adı qaydada bəslənməsinə başlanılır.

Kökəlmənin başlanğıcında diri çəki aşağıdakı kimi olmalıdır:

- ✓ Erkək dana 150 kq
- ✓ Düyə 300 kq
- ✓ Axtalanmış erkək dana 350 kq

Kökəlmə üçün rasion:

Erkək danalar qarğıdalı silosu yaxud yaşıl yemlə kökəldikdə

- +1 kq quru ot və yaxud + 1k quru ot
- + 1 kq yem dənisi
- +1 kq zülallı yem
- +100 qram mineral maddə

Qarışıq yemin miqdarı düyə və axtalanmış heyvanlar üçün 20 faiz azaldıla bilər.

Kökəlmə dövründə erkək heyvanlar və axtalanmış danalar 650 kq-a, dişi danalar isə 500 kq diri çəkiyə çatdıqda bitir.

Gündəlik çəki artımı:

- Erkəkə danalarda -1,2 kq
- Dişi danalarda -0,9 kq
- Axtalanmış danalarda -1,0 kq

Duzla təminat

Tövlədə hər iki heyvanın arasına axura daş duz qoyulmalıdır ki, heyvanlar istədikləri vaxt onu yalaya bilsinlər. Bu çox vacibdir. Çünki duz maddələr mübadiləsini qaydaya salır.

